

Sammanfattning

Kollektivavtalstolkning. I byggnadsavtalet finns bestämmelser om granskningsarbete och granskningsarvode. Vid tidlönearbete sker granskningen på sätt som överenskommes mellan avdelning och arbetsgivare. Därvid skall även överenskommas om lämpligt sätt för avdelningen att få kännedom om verkställda avdrag för granskningsarvode. Den för målen gemensamma tvistefrågan är om sådana granskningsöverenskommelser måste vara skriftliga.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2003-12-17
Stockholm

Dom nr 111/03
Mål nr A 29/03
Mål nr A 30/03
Mål nr A 31/03

KÄRANDE

Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 106 32 STOCKHOLM
Ombud: advokaten Peter Kindblom, Advokatfirma Lindh Stabell Horten KB,
Box 7315, 103 90 STOCKHOLM

SVARANDE

1. Sveriges Byggindustrier, Box 7835, 103 98 STOCKHOLM (mål nr A 29/03, A 30/03 och A 31/03)
 2. BPC Bygg Handelsbolag, 916533-7768, Mölletorpsvägen 15, 371 92 KARLSKRONA (mål nr A 29/03)
 3. R.P. Aktiebolag i Dala-Husby (mål nr A 30/03)
 4. O.B. med inregistrerad firma Bygg & Inredning O.B.i Höganäs (mål nr A 31/03)
- Ombud för 1-4: arbetsrättschefen Gustav Herrlin, Sveriges Byggindustrier Service AB, adress som Sveriges Byggindustrier

SAKEN

kollektivavtalsbrott

Mellan Svenska Byggnadsarbetareförbundet (förbundet) och Sveriges Byggindustrier gäller sedan länge varandra i allmänhet avlösande kollektivavtal (byggnadsavtalet). Sedan 1976 har byggnadsavtalet innehållit, vid sidan av regler om mätningsarbete och mätningsarvode vid ackord, bestämmelser om lönegranskning och granskningsarvode. Under den tid som är aktuell i målet hade dessa bestämmelser följande lydelse.

§ 3 LÖNEBESTÄMMELSER**f 5 Granskningsarbete och granskningsarvode**

Lokalavdelningen äger rätt att fortlöpande granska löneförhållandena vid ackords-, resultat- och tidlönearbete.

Vid ackordsarbete anses granskning ha skett genom att lokalavdelningen tar del av erforderligt löneunderlag som ackordsöverenskommelse, ackordslöneuppgifter, fördelningslistor etc.

Vid resultat- och tidlönearbete sker granskning på sätt som överenskommes mellan arbetsgivare och lokalavdelning, varvid även överens-

kommes om lämpligt sätt för lokalavdelningen att få kännedom om verkställda avdrag för granskningsarvode.

Har granskning enligt ovan skett, äger lokalavdelning rätt att för de med granskningsarbete förenade kostnaderna såsom arvode erhålla, vid ackordsarbete 1,5 procent av arbetstagarens ackordssumma och vid resultat- och tidlönearbete 1,5 procent av arbetstagarens lönesumma.

Avdrag för granskningsarvode skall av arbetsgivaren göras, för ackordsarbete vid utbetalning av ackordspremier (vid rent ackord; ackordsöverskottet). Vid månadsvis utbetalning av lön i förskott vid ackord skall dock avdrag göras vid varje avlöningstillfälle. Vid resultat- och tidlönearbete skall avdrag för granskningsarvode göras vid varje avlöningstillfälle.

Granskningsarvode inbetalas av arbetsgivaren till bank- eller postgiro-konto, som anvisas av lokalavdelningen. Inbetalning skall ske, vid ackordsarbete i samband med inbetalning av mättningsarvode. Vid månadsvis utbetalning av ackordslön i förskott samt vid resultat- och tidlönearbete sker inbetalningen inom 30 dagar efter mottagandet av granskningsräkning från lokalavdelningen.

Protokollsanteckning till f 5

Granskningsarvode innefattar ej ersättning för mättningsarbete.

BPC Bygg Handelsbolag, R.P. Aktiebolag och O.B. med registrerad firma Bygg & Inredning O.B. (svarandebolagen) är medlemmar i Sveriges Byggindustrier och därigenom bundna av byggnadsavtalet gentemot förbundet.

Bakgrunden till tvisterna i de nu aktuella målen är att bolagen enligt förbundets mening inte följt byggnadsavtalets regler om granskningsarvode. Tvister uppstod i frågan om bolagen varit skyldiga att göra avdrag på oorganiserade arbetstagares löner. Arbetsgiversidan gjorde vid de lokala förhandlingarna gällande att någon sådan skyldighet inte åvilat bolagen, därför att avdraget skulle innebära en kränkning av de oorganiserade arbetstagarnas negativa föreningsrätt. Enligt förbundet föreligger dock en sådan skyldighet.

Parterna enades vid de centrala förhandlingarna om att avvakta Arbetsdomstolens avgörande i ett mål avseende företaget L. K. Mässinteriör AB. Arbetsdomstolen meddelade dom i det målet den 7 mars 2001, AD 2001 nr 20. I domen fann Arbetsdomstolen sammanfattningsvis att löneavdragen för granskningsarvode inte kan jämföras med tvångsanslutning och att löneavdragen inte heller kan anses utsätta de oorganiserade arbetstagarna för tvång eller påverkan att bli medlemmar i förbundet samt att avdrag för granskningsarvode på de ifrågakvarande oorganiserade arbetstagarnas löner inte innefattade någon kränkning av deras negativa föreningsrätt.

Efter återupptagande av de centrala förhandlingarna har svarandeparterna bestritt förbundets yrkanden bl.a. på den grunden att bestämmelserna i byggnadsavtalet förutsätter att det skall träffas en skriftlig överenskommelse mellan lokalavdelningen och företaget om hur granskningen skall gå till för att granskningsreglerna skall bli tillämpliga. Förbundet har bestritt att det föreligger ett sådant krav.

Sedan parterna slutfört de centrala förhandlingarna utan att nå någon lösning av tvisterna har förbundet väckt talan i Arbetsdomstolen och yrkat att domstolen skall

1. förplikta BPC Bygg Handelsbolag att till förbundet utge 30 000 kr i allmänt skadestånd,
2. förplikta R.P. Aktiebolag att till förbundet utge granskningsarvode med 6 290 kr och 30 000 kr i allmänt skadestånd,
3. förplikta O.B. med inregistrerad firma Bygg & Inredning O.B. att till förbundet utge granskningsarvode med 2 022 kr och 30 000 kr i allmänt skadestånd.

Ränta enligt 6 § räntelagen har yrkats på de allmänna skadestånden samt på granskningsarvodena från dagen för delgivning av stämning till dess betalning sker.

Svarandeparterna har bestritt bifall till samtliga av förbundet framställda yrkanden men har vitsordat yrkad ränta som skälig i och för sig.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Gemensamma frågor

I § 3 f 5 byggnadsavtalet anges inte att en granskningsöverenskommelse måste vara skriftlig. Det väsentliga är att bestämmelsen ger lokalavdelningen en ovillkorlig rätt att fortlöpande granska löneförhållandena hos arbetsgivaren. Formerna för granskningen är enbart en praktisk fråga. Det kan emellertid av praktiska skäl vara lämpligt att parterna träffar en överenskommelse om hur granskningen skall gå till. Genom lönegranskningen har förbundet möjlighet att kontrollera att arbetstagarna erhåller avtalsenliga löner m.m. Granskningsarbetet kan gå till på olika sätt. I förevarande mål är parterna överens om att det är s.k. tidlönearbete som utgör underlaget för granskningsarvodet. Det vanligaste sättet att redovisa tidlön är att arbetsgivaren skickar över avlöningslistor till lokalavdelningen. På avlöningslistorna skall arbetsgivaren lämna uppgift om arbetstagarens namn, personnummer, arbetad tid, lönesumma, löneperiod samt avdragna granskningsarvoden. Granskning kan även ske genom arbetsplatsbesök, en metod som brukar användas

av förbundets avdelning 4. Även kombinationer av dessa granskningsmetoder förekommer.

Byggnadsavtalets regler om lönegranskning infördes år 1976. I nära anslutning till reglernas införande gjorde syndikalisterna gällande att deras medlemmars positiva föreningsrätt kränktes om arbetsgivaren gjorde avdrag för granskningsarvode på en syndikalistiskt organiserad arbetares lön. Frågan prövades av Arbetsdomstolen i domen AD 1977 nr 222. I domen uttalades att det kan innebära kränkning av en syndikalistisk arbetstagares föreningsrätt om en arbetsgivare mot arbetstagarens vilja gör avdrag för granskningsarvode avseende granskning som utförts av en annan arbetstagarorganisation. Med anledning av domen träffade byggnadsavtalets parter en överenskommelse i januari 1978 som bland annat innebär att en arbetstagarorganisation, som är medlem i en annan arbetstagarorganisation än förbundet, kan hos arbetsgivaren begära att avdrag för granskningsarvode inte skall göras från hans lön. Arbetstagaren skall styrka sin organisationstillhörighet för arbetsgivaren t.ex. genom uppvisande av medlemsbok. Den frågan är aktuell i målet mot O.B..

Granskningsverksamheten har fungerat fram till år 1999 då Sveriges Byggindustrier hävdade att avdrag för granskningsarvode för oorganiserade arbetstagarorganisationer stred mot den negativa föreningsrätten och artikel 11 i Europakonventionen. Under år 1999 drev Sveriges Byggindustrier ett antal tvister som rörde den negativa föreningsrätten. En av dessa tvister rörde ett bolag, L.K. Mässinteriör AB och den tvisten kom att tjäna som pilotmål i Arbetsdomstolen. Den 7 mars 2001 meddelade Arbetsdomstolen dom i det målet, AD 2001 nr 20. I domen slogs fast att avdrag för oorganiserades löner inte stred mot den negativa föreningsrätten även om den oorganiserade arbetstagarorganisationen hade motsatt sig avdraget.

Efter domen har Svenskt Näringsliv fört ärendet vidare till Europadomstolen som ännu inte fattat beslut om sakprövning. Svenskt Näringsliv har även anmält Sverige till Europarådets kommitté för sociala rättigheter och gjort gällande att avdrag för granskningsarvode för oorganiserade strider mot den negativa föreningsrätten. Den sociala kommittén har avgivit en rapport till den s.k. ministerkommittén som inte funnit anledning att rikta någon invändning mot granskningsystemet såsom det tillämpades.

Vad som redovisats ovan utgör i korthet bakgrunden till de nu aktuella tvisterna. När målet rörande L.K. Mässinteriör AB togs upp i Arbetsdomstolen enades parterna om att låta vilandeförklara övriga tvister med hänvisning till att tvistefrågorna överensstämde med dem som skulle prövas i målet avseende L.K. Mässinteriör AB. Detta framgår bl.a. av den skriftliga överenskommelse som träffades mellan BPC Bygg HB och Sveriges Byggindustrier den 7 februari 2000 samt av de centrala förhandlingsprotokollen i respektive tvist. I målet avseende L.K. Mässinteriör AB prövades aldrig frågan huruvida en granskningsöverenskommelse måste vara skriftlig eftersom Sveriges Byggindustrier inte hade åberopat någon sådan grund i det målet.

Avsikten med vilandeförklaringen var att övriga tvister skulle regleras i enlighet med domen i målet avseende L.K. Mässinteriör AB. Efter domen motsatte sig Sveriges Byggindustrier emellertid en sådan lösning och gjorde nya invändningar bl.a. om skriftlighetskravet. Av protokollet från de lokala tvisteförhandlingarna framgår att motparterna vid dessa förhandlingar endast framfört invändning om att det stred mot den negativa föreningsrätten att göra avdrag för granskningsarvode på oorganiserades löner. Skriftlighetskravet nämndes inte. Sveriges Byggindustriers egen information om granskningsarvode, Cirkulär 9/2000, innehåller inte heller någon uppgift om att en granskningsöverenskommelse måste vara skriftlig.

Mål A 29/03 BPC Bygg HB

Byggnadsarbetareförbundet gör gällande att BPC Bygg HB (bolaget) brutit mot byggnadsavtalets regler om lönegranskning genom att underlåta att redovisa granskningsunderlag till lokalavdelningen. Något granskningsarvode har inte yrkats eftersom det inte funnits något underlag att granska.

Vid den lokala tvisteförhandlingen i mars 1999 träffades en skriftlig granskningsöverenskommelse mellan bolaget och förbundets lokalavdelning. Efter denna tidpunkt har bolaget fortlöpande lämnat in redovisningslistor till lokalavdelningen i Blekinge men har underlåtit att redovisa oorganiserade arbetstagare. Även i tiden före överenskommelsen underlät bolaget att sända in redovisningslistor avseende oorganiserade arbetstagare. Detta styrks av ett brev som L.F. vid Blekinge Byggmästarförening skrev den 18 februari 1999 till ombudsmannen K.B. vid förbundets avdelning 3, med begäran om förhandling om granskningsöverenskommelse för företaget då sådan saknades. Av brevet framgår att bolaget tidigare inte velat medverka till att ett granskningsförfarande kom till stånd med hänvisning till att det vid företaget inte funnits några anställda som var medlemmar i Byggnadsarbetareförbundet utan endast oorganiserade arbetstagare. Bolaget hade emellertid anställt en arbetstagare som tillhörde Byggnadsarbetareförbundet varför det hade blivit aktuellt att träffa en överenskommelse om granskningsförfarandet.

Grunden för talan är dels att arbetsgivaren tidigare inte velat medverka till att träffa en granskningsöverenskommelse med förbundet, dels att arbetsgivaren såväl före som efter mars 1999 underlåtit att leverera in granskningsunderlag till förbundet. Genom detta förfarande har arbetsgivaren gjort sig skyldig till kollektivavtalsbrott som medför skyldighet för bolaget att utge allmänt skadestånd till förbundet.

Mål nr 30/03 R.P. AB

R.P. AB bedriver verksamhet både i Stockholm och i Dalarna. Den verksamhet som bedrivs i Stockholm faller inom avdelning 1:s, Byggettans, område. Bolaget blev medlem i Sveriges Byggindustrier den 1 februari 2000. En tid därefter kontaktades bolagets företrädare av ombudsmannen S.L. vid förbundets avdelning 30 i Dalarna, för att diskutera hur granskningen skulle gå till. Man enades om att företaget var åttonde vecka skulle sända över

redovisningslistor till avdelningen med uppgift om arbetstagarnas namn, personnummer, arbetad tid, lönesumma samt avdraget arvode. Företaget skulle även ange om arbetsplatsen var belägen inom Byggettans eller avdelning 30:s verksamhetsområde.

Bolaget hade under den i målet aktuella perioden fem anställda, varav två var oorganiserade och två tillhörde andra fackliga organisationer än Byggnadsarbetareförbundet. En av de oorganiserade var J.E.. Vid redovisningen underlät bolaget att göra avdrag för granskningsarvode för såväl J.E. som de arbetstagare som tillhörde andra fackliga organisationer. Förbundet har enbart yrkat ersättning för granskningsarvodet på J.E:s lön eftersom tvisten vid den lokala förhandlingen enbart kommit att omfatta denne.

Förbundet hävdar att de åberopade redovisningslistorna även styrker att det träffats en skriftlig överenskommelse om hur granskningen skulle gå till. Det har dock, som nämnts, inte utgjort en förutsättning för att granskningsreglerna skulle bli tillämpliga att överenskommelsen är skriftlig.

En arbetsgivare är enligt avtalet skyldig att innehålla och till lokalavdelningen inleverera granskningsarvode med 1,5 procent av lönesumman. J.E:s lön enligt redovisningslistorna uppgår till sammanlagt 419 362 kronor. Det på lönesumman belöpande granskningsarvodet utgör då 6 290 kr.

Granskning har skett på det sätt som parterna enats om men bolaget har inte dragit av och inbetalat granskningsarvode till lokalavdelningen för J.E.. Bolaget är därmed skyldigt att till förbundet utge ersättning för ej inbetalt granskningsarvode och allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott.

Det krav som avdelning 30 framställde för Byggettans räkning har parterna förhandlat om. Eftersom arbetsgivaren inte gjorde någon invändning vid förhandlingarna avseende detta krav har rätten att nu göra sådan invändning gått förlorad. Avdelning 30 har även haft uppdrag att förhandla för Byggettan.

Mål A 31/03 O.B.

Arbetsgivaren hade vid den i målet aktuella tiden två anställda, E.N. och R.B.. R.B. var medlem i Svenska Industritjänstemannaförbundet, SIF, och E.N. var oorganiserad. I början av år 2000 kontaktade ombudsmannen P.S., vid förbundets avdelning 4 i Helsingborg, arbetsgivaren för att bestämma tid och plats för lönegranskning. Avdelning 4 använder inte systemet med redovisningslistor utan lönegranskning sker normalt genom arbetsplatsbesök, s.k. aktiv lönegranskning. P.S. kom överens med arbetsgivaren om att lönegranskning skulle ske den 11 april 2000 genom besök på arbetsgivarens kontor i Höganäs. Så skedde och lönegranskning utfördes. Lokalavdelningen tillställde därefter arbetsgivaren en granskningsräkning som betalades av arbetsgivaren. I september 2000 tog P.S. en ny kontakt med arbetsgivaren för lönegranskning. Denna gång avtalades att P.S. skulle genomföra granskningen genom besök i arbetsgivarens bostad den 28 september 2000. I samband med besöket upprättade parterna en redovisningslista i vilken har upptagits arbetstagarnas namn, personnummer, granskningsperiod, antalet

arbetade timmar, lönesumman samt granskningsarvodets storlek. Handlingen har undertecknats av O.B. och P.S.. Förbundet hävdar att en granskningsöverenskommelse har ingåtts och, för det fall att skriftlig överenskommelse krävs, att redovisningslistan utgör en sådan.

Efter granskningen den 28 september 2000 översände avdelningen en granskningsräkning till arbetsgivaren som denne inte betalade. I stället mottog avdelningen den 6 november 2000 ett brev från arbetsgivaren. Av brevet framgår att arbetsgivaren, med hänvisning till att det inte fanns några arbetstagare som var medlemmar i förbundet, beslutat att avsluta debiteringen på de anställdas löner i avvaktan på domen i målet avseende L.K. Mässinteriör AB. Brevet utvisar att det inte är bristen på överenskommelse om granskning som legat bakom arbetsgivarens underlåtenhet att betala granskningsarvode utan påståendet om skyddet för den negativa föreningsrätten.

Grunden för förbundets talan är att granskning har utförts i enlighet med kollektivavtalet och parternas överenskommelse. Förbundet har även yrkat ersättning för granskningsarvode avseende R.B. som var medlem i SIF. R.B. hade inte hos arbetsgivaren framställt en begäran om att avdrag för granskningsarvode inte skulle göras från hans lön vilket hade krävts för att arbetsgivaren skulle bli befriad från skyldigheten att utge granskningsarvode. Därmed anser förbundet att det föreligger rätt till granskningsarvode med yrkat belopp. Genom att underlåta att betala granskningsarvodet föreligger även kollektivavtalsbrott.

Sveriges Byggindustrier

Gemensamma frågor

Av ordalydelsen i byggnadsavtalets § 3 f 5 tredje stycket framgår att arbetsgivaren och lokalavdelningen skall träffa en överenskommelse om hur granskningen skall ske och på vilket sätt lokalavdelningen skall få kännedom om verkställda avdrag för granskningsarvode. Har granskning skett i enlighet med vad som anges i tredje stycket har lokalavdelningen enligt fjärde stycket rätt att erhålla ersättning för granskningsarvode. Det krävs alltså att det träffats en överenskommelse mellan avdelningen och berörd arbetsgivare för att granskningsarvode skall utgå. En granskningsöverenskommelse utgör ett lokalt kollektivavtal som även får verkan mot tredje man. Det anges inte i byggnadsavtalet att överenskommelsen måste vara skriftlig men det är en självklarhet eftersom ett kollektivavtal måste ha skriftlig form.

De nuvarande bestämmelserna i byggnadsavtalet om lönegranskning och granskningsarvode är i princip identiska med de ursprungliga bestämmelserna som tillkom år 1976. Partsavsikten var att granskningsöverenskommelser skulle vara skriftliga. Vid införandet av reglerna om lönegranskning tog Byggnadsarbetareförbundet fram förtryckta blanketter för granskningsöverenskommelser. Ursprungligen innehöll blanketterna elva punkter som måste vara uppfyllda. De flesta företag träffar skriftliga granskningsöverenskommelser där man använder förtryckta blanketter som underlag. Det kan även

nämnas att samtliga riksföretag i Sverige har skriftliga granskningsöverenskommelser som tecknats med Byggnadsarbetareförbundet centralt.

En granskningsöverenskommelse som inte är skriftlig är ogiltig. En sådan överenskommelse utgör inte heller ett kollektivavtal och kan inte göras gällande mot de oorganiserade arbetstagarna. Ett kollektivavtal kan däremot som regel även tillämpas på anställda som inte är medlemmar i den avtalsbärande organisationen.

Efter det att granskningsreglerna hade införts i 1976 års avtal gick Byggförbundet (nuvarande Sveriges Byggindustrier) ut med skriftlig information till sina medlemmar där man förklarade att det måste träffas en granskningsöverenskommelse mellan arbetsgivaren och lokalavdelningen. Även Byggnadsarbetareförbundet lämnade en liknande information till sina medlemmar när man skrev att ”överenskommelse ska träffas”.

Den bakgrund som Byggnadsarbetareförbundet lämnat beträffande förhållandena vid de lokala och centrala förhandlingarna är i huvudsak korrekt. Vid de lokala förhandlingarna och inledningvis vid de centrala förhandlingarna var det endast frågan om avdrag för granskningsarvode för oorganiserade samt den negativa föreningsrätten som var föremål för diskussion mellan parterna. När de centrala förhandlingarna återupptogs efter vilandeförklaringen hävdade emellertid Sveriges Byggindustrier att en granskningsöverenskommelse krävde skriftlig form. Skriftlighetskravet hade bl.a. bekräftats av motparten vid en tidigare kansliöverläggning där B.M., G.H., P.K. och G.E. varit närvarande. Under de centrala förhandlingarna kom skriftlighetskravet att bli en huvudfråga.

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att det inte krävs skriftliga överenskommelser görs i andra hand gällande att det krävs muntliga överenskommelser om hur granskning skall gå till.

Mål nr A 29/03 BPC Bygg HB

Bolaget blev medlem i Sveriges Byggindustrier år 1996. Vid den tidpunkten hade bolaget anställt ett antal byggnadsarbetare. Under den period som föregick medlemskapet i Sveriges Byggindustrier var bolaget emellertid inte bundet av något kollektivavtal även om bolaget tidigare haft hängavtal med Byggnadsarbetareförbundet. Det träffades inte någon skriftlig överenskommelse om granskning under år 1996. Det förekom inte heller några kontakter mellan företaget och Byggnadsarbetareförbundet under åren 1996-1998. Under den här perioden betalade bolaget inte heller några granskningsarvoden. Vid den lokala tvisteförhandlingen den 4 mars 1999 förklarade arbetsgivarsidan genom L.F. att bolaget var berett att träffa en överenskommelse om granskning med lokalavdelningen. Bolaget hade då till skillnad mot tidigare en arbetstagarare som var medlem i Byggnadsarbetareförbundet.

Svarandeparterna vidhåller inte längre den tidigare framförde invändningen att det träffats ett lokalt kollektivavtal som inneburit att granskningsarvode inte skulle betalas för oorganiserade arbetstagare.

Grunden för bestridandet är att det inte har träffats någon överenskommelse om granskning förrän vid den lokala tvisteförhandlingen i mars 1999. Det saknas därmed grund för ett yrkande om allmänt skadestånd avseende en eventuell avtalsöverträdelse i tiden före mars 1999.

Allmänt skadestånd preskriberat

Kravet på allmänt skadestånd framfördes först vid de centrala förhandlingarna vilket innebär att kravet är preskriberat då det framförts för sent.

Mål nr A 30/03 R.P. AB

Bolaget blev medlem i Sveriges Byggindustrier den 1 februari 2000 och var dessförinnan inte bundet av något kollektivavtal. Bolagets ägare R.P. hade därför ingen större erfarenhet av hur granskningsarbetet skulle bedrivas.

I april 2000 blev bolagets företrädare R.P. kontaktad av ombudsmannen S.L. från avdelning 30 som förklarade att arbetsgivaren var skyldig att lämna in redovisningslistor till avdelningen. På listorna skulle arbetsgivaren redovisa samtliga anställda dvs. även oorganiserade arbetstagare samt arbetstagare som tillhörde annan facklig organisation. Däremot skulle bolaget, enligt S.L., inte betala granskningsarvode för de arbetstagare som inte var medlemmar i Byggnadsarbetareförbundet. Bakgrunden härtill var den då pågående processen i Arbetsdomstolen avseende L.K. Mässinteriör AB.

Kontakterna mellan R.P. och ombudsmannen S.L. på lokalavdelningen i Dalarna skedde per telefon eller per brev. Däremot förekom det inte några kontakter mellan R.P. och företrädare för Byggettan i Stockholm.

R.P., som litade på S.L:s uppgifter, redovisade samtliga anställda på redovisningslistor men förutsatte samtidigt att avdrag för granskningsarvode enbart skulle ske beträffande de arbetstagare som var medlemmar i Byggnadsarbetareförbundet. Den första inbetalningen av granskningsarvode kom därför endast att avse sådana arbetstagare. På redovisningslistan skrev R.P. ”Är detta OK? Om inte hör av dig så fixar vi till det”. Detta föranledde inget krav från avdelning 30.

Vid lokal tvisteförhandling den 4 januari 2001 förklarade avdelning 30 att företaget redovisat samtliga anställda men underlåtit att betala granskningsarvode för den oorganiserade arbetstagaren J.E.. Avdelningens krav på granskningsarvode uppgick till 387 kr. Vid förhandlingen framställde avdelningen även ett krav från Byggettan som uppgick till 1 255 kr. Båda kraven avsåg den andra redovisningsperioden den 1 juni 2000 – den 31 november 2000. Under den första redovisningsperioden, 1 februari – 31 maj 2000, hade avdelningen inte framfört några krav trots att bolaget även under denna period endast redovisat granskningsarvode för arbetstagare som

var medlemmar i Byggnadsarbetareförbundet. Vid den lokala förhandlingen hävdade bolaget att det inte förelåg någon skyldighet för bolaget att göra avdrag för granskningsarvode på oorganiserades löner då detta innebar en kränkning av den negativa föreningsrätten.

Vid den centrala förhandlingen framhöll Sveriges Byggindustrier att det enligt byggnadsavtalets bestämmelser måste träffas en skriftlig överenskommelse om sättet för granskning. Hade en sådan överenskommelse inte träffats var arbetsgivaren över huvud taget inte skyldig att göra avdrag för granskningsarvode. Denna invändning framförde Sveriges Byggindustrier i samtliga nu aktuella mål. Enligt Sveriges Byggindustrier hade det inte träffats någon skriftlig eller muntlig överenskommelse om granskning mellan företaget och avdelningen vilket innebar att Byggnadsarbetareförbundet saknade grund för sitt yrkande om granskningsarvode och skadestånd.

Till en början var företrädare för Byggnadsarbetareförbundet av den uppfattningen att det i vart fall måste föreligga en muntlig överenskommelse om hur granskningen skulle gå till för att det skulle föreligga skyldighet för arbetsgivaren att göra avdrag för granskningsarvode. Vid de fortsatta förhandlingarna ändrade förbundet uppfattning och hävdade att skyldighet att göra avdrag för granskningsarvode även förelåg i de fall då det inte hade träffats någon överenskommelse om granskning över huvud taget. Byggnadsarbetareförbundet ansåg därför att frågan om det krävdes en skriftlig eller muntlig överenskommelse saknade betydelse. Sveriges Byggindustrier vidhöll kravet på skriftlighet.

Grunden för bestridandet är att företaget varken har träffat skriftlig eller muntlig överenskommelse om granskning med avdelningen.

Granskningsarvodet preskriberat

Vid den centrala förhandlingen framförde förbundet inte några nya krav utöver de som redan framförts vid den lokala förhandlingen. Den centrala förhandlingen slutfördes i november 2002. Byggnadsarbetareförbundet har nu i Arbetsdomstolen yrkat ersättning för granskningsarvode med belopp som överstiger vad som yrkades vid den lokala tvisteförhandlingen.

Svarandeparterna anser att förbundet endast kan yrka ersättning för de granskningsarvodena som förfallit till betalning vid den lokala tvisteförhandlingen och som parterna förhandlat om. De ytterligare krav som tillkommit i tiden efter förhandlingarna och som förbundet nu yrkat ersättning för är preskriberade enligt regeln om successiv preskription.

Allmänna skadeståndet preskriberat

Kravet på allmänt skadestånd framfördes inte vid den lokala förhandlingen utan först vid de centrala förhandlingarna vilket innebär att kravet är preskriberat då det framförts för sent.

Byggettans krav på granskningsarvode

Det krav som avser ersättning för granskningsarvode till Byggettan saknar rättslig grund. Företaget har inte förhandlat med Byggettan och kravet är därmed preskriberat. Kravet tillbakavisas även på den grunden att det inte förelegat någon överenskommelse om granskning med Byggettan.

Mål nr 31/03 O.B.

Företaget blev medlem i Sveriges Byggindustrier hösten 1999. Företaget hade då två kollektivanställda. R.B. var medlem i SIF och E.N. var oorganiserad. Båda arbetstagarna hade motsatt sig att löneavdrag skulle ske för granskningsarvode. Ombudsmannen P.S. gjorde arbetsplatsbesök för lönegranskning den 11 april och den 28 september 2000. Emellertid hade besöken inte föregåtts av någon överenskommelse om hur granskningen skulle gå till utan var ett resultat av att lokalavdelningen under hot om blockad hade krävt att få granska. Den redovisningslista som upprättades i samband med arbetsplatsbesöket utgör inte någon skriftlig granskningsöverenskommelse. Att O.B. undertecknat redovisningslistan innebär inte att handlingen får samma verkan som en överenskommelse om hur granskningen skall gå till. O.B. har undertecknat listan för att bekräfta att de redovisade beloppen varit korrekta. Den sammanlagda lönesumman på redovisningslistan är dock inte korrekt eftersom beloppet även omfattar R.B:s lön. Att denne var medlem i SIF kände avdelningen och även företaget till. Det vitsordas att betalning av granskningsarvode skett efter arbetsplatsbesöket i april 2000 men inte efter besöket i september samma år.

Grunden för bestridandet är att det inte har träffats någon form av överenskommelse om granskning mellan företaget och lokalavdelningen.

R.B.

När det gäller förbundets krav på granskningsarvode genom avdrag på R.B:s lön skulle ett sådant avdrag innebära ett brott mot den positiva föreningsrätten. Detta yrkande skall därför ogillas även på denna grund.

Sveriges Byggindustriers ståndpunkter i målen kan sammanfattas enligt följande.

Svarandeparternas inställning är att en granskningsöverenskommelse i första hand måste vara skriftlig. För det fall Arbetsdomstolen inte skulle finna att det föreligger rättsligt stöd för detta påstående hävdar svarandeparterna i andra hand att det skall föreligga en muntlig överenskommelse om granskning. I förevarande mål har det varken förelegat skriftliga eller muntliga

överenskommelser om granskning. Det saknas därför förutsättningar för utdömande av allmänt skadestånd och granskningsarvode till förbundet.

Kraven på allmänt skadestånd är i vissa fall under alla förhållanden preskriberade då sådana krav skulle ha framförts vid de lokala förhandlingarna och inte som skett först vid de centrala förhandlingarna.

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att bolagen är skyldiga att utge allmänt skadestånd skall detta jämkas kraftigt med hänsyn till det oklara rättsläge som förelåg vid tidpunkten för förhandlingarna när det gällde frågan om det stred mot den negativa föreningsrätten att göra avdrag för granskningsarvode avseende oorganiserade arbetstagare.

Byggnadsarbetareförbundet

Det är ostridigt att det skall träffas en överenskommelse om granskning. Det är formerna för överenskommelsen som parterna har olika uppfattning om. Byggnadsarbetareförbundets uppfattning är att en granskningsöverenskommelse kan träffas muntligen, skriftligen eller konkludent. Det är alltså fråga om sedvanlig avtalsbildning.

Anledningen till att riksföretagen krävt att få träffa en central granskningsöverenskommelse med Byggnadsarbetareförbundet är att företagen annars skulle bli tvingade att skicka ut granskningsunderlag till varje enskild avdelning. Det är riktigt att det finns förtryckta blanketter/mallar för granskningsöverenskommelser. Det är även riktigt att Byggnadsarbetareförbundet rekommenderat parterna att träffa skriftliga granskningsöverenskommelser för att bringa ordning och reda i granskningsverksamheten. Det innebär dock inte att det föreligger ett formkrav för rätten att granska. Byggnadsavtalet fastställer en rätt för lokalavdelningen att utföra lönegranskning och en rätt för arbetsgivaren att innehålla 1,5 procent av lönesumman. Det är främst när det gäller arvodet som det kan föreligga ett behov av effekt mot tredje man och det är reglerat i kollektivavtalet. Hur granskningen skall gå till dvs. det rent praktiska förfarandet mellan lokalavdelningen och företaget berör inte den enskilde arbetstagaren. En arbetsgivare kan inte vägra att ingå en granskningsöverenskommelse med en lokalavdelning och på det sättet undandra sig granskningsskyldigheten.

Förbundet bestrider att anspråken på allmänna skadestånd skulle vara preskriberade av det skälet att anspråken inte framförts vid lokal förhandling utan först vid central förhandling. De lokala förhandlingarna har rört de brott mot kollektivavtalet som skadeståndsanspråken avser och anspråken är därför inte preskriberade.

Förbundet bestrider också att det skulle föreligga något hinder mot att förbundet i målet mot R.P. AB yrkar att utfå granskningsarvoden som förfallit till betalning efter den lokala tvisteförhandlingen.

DOMSKÄL

Tvisterna

I byggnadsavtalet finns de bestämmelser om granskningsarbete och granskningsarvode, som återgetts i inledningen av denna dom. Enligt avtalet har förbundets lokalavdelningar rätt att fortlöpande granska löneförhållanden vid bl.a. tidlönearbete. Vid sådant arbete sker granskningen på sätt som överenskommes mellan avdelning och arbetsgivare. Därvid skall även överenskommas om lämpligt sätt för avdelningen att få kännedom om verkställda avdrag för granskningsarvode. När granskning har skett har avdelningen rätt att som arvode erhålla vid tidlönearbete 1,5 procent av arbetstagarens lönesumma. Förbundet har i dessa mål gjort gällande att de tre arbetsgivarna brutit mot kollektivavtalet på något olika sätt. Till detta återkommer Arbetsdomstolen vid bedömningen av de olika målen. Parterna är överens om att det krävs att en granskningsöverenskommelse föreligger för att granskningsarvode skall utgå. Arbetsgivarparterna har bestritt förbundets yrkanden och därvid i alla tre målen gjort gällande i första hand att det för att granskningsarvode skall utgå krävs att det föreligger en skriftlig granskningsöverenskommelse. Arbetsgivarparterna har också gjort gällande att det i de tre aktuella fallen inte funnits vare sig skriftliga eller andra granskningsöverenskommelser.

Utredningen

På begäran av förbundet har hållits förhör upplysningsvis med förbundets förutvarande avtalssekreterare L-E.F. samt vittnesförhör med ombudsmännen S.L., P.S. och K.B.. Den sistnämnde har hörts per telefon. På begäran av arbetsgivarparterna har hållits förhör upplysningsvis med H.O., som tidigare varit verkställande direktör och förhandlingschef hos dåvarande Svenska Byggnadsindustriförbundet och L.F., som är chef för Sveriges Byggindustrier i Karlskrona, samt förhör under sanningsförsäkran med R.P., O.B. och B.O.. Parterna har även åberopat skriftlig bevisning.

Måste granskningsöverenskommelser vara skriftliga?

En för de tre målen gemensam fråga är alltså om en granskningsöverenskommelse måste vara skriftlig, vilket arbetsgivarparterna gjort gällande men förbundet bestritt. Förbundets inställning är att en granskningsöverenskommelse kan vara skriftlig men att detta inte krävs utan att överenskommelsen också kan ingås i annan ordning.

Till en början kan konstateras att parterna är ense om att man inte av ordalydelsen i avtalet kan utläsa att en granskningsöverenskommelse skall ha skriftlig form. Arbetsgivarparterna har dock gjort gällande att det är en självklarhet att överenskommelsen skall ha skriftlig form, eftersom överenskommelsen utgör ett lokalt kollektivavtal som även får verkan mot tredje man. Förbundet har invänt att vad som är av betydelse för tredje man är skyldigheten för arbetsgivaren att göra avdrag för granskningsarvode och den skyldigheten är föreskriven i kollektivavtalet. Granskningsöverenskommelsen reglerar enligt förbundet endast det praktiska förfarandet mellan arbetsgivaren och avdelningen.

Arbetsdomstolen kan av det skäl som förbundet anfört inte finna att granskningsöverenskommelsernas innehåll är sådant att de för att bli giltiga måste ges kollektivavtalets form, dvs. vara skriftliga. Till detta kan läggas vad L-E.F., som visserligen inte deltog i förhandlingarna vid tillkomsten av reglerna om granskningsarvode men som deltog i det praktiska genomförandet, anfört. Han har uppgett att det inte skulle ha varit möjligt att teckna kollektivavtal med den enskilde arbetsgivaren, eftersom part i ett sådant avtal enligt arbetsgivarpartens sida inte skulle vara den enskilde arbetsgivaren utan den lokala arbetsgivarorganisationen, vid den tiden Byggmästarföreningen.

Arbetsdomstolen kan alltså inte finna att granskningsöverenskommelser måste ges kollektivavtalets form. Frågan är dock om det ändå kan visas att det vid tillkomsten av avtalets regler om granskningsarbete och granskningsarvode förelåg en gemensam partsavsikt att granskningsöverenskommelser skall vara skriftliga. H.O., som deltog i förhandlingarna vid reglernas tillkomst, har uppgett att han hade uppfattningen att granskningsöverenskommelser skulle vara skriftliga och att han även fick uppfattningen att förbundet hade samma inställning. Denna uppfattning grundar han på att ett antal olika punkter skulle tas in i en sådan överenskommelse och på att förbundet omedelbart efter förhandlingarna till avdelningarna skickade ut mallar att användas vid ingående av granskningsöverenskommelser. L-E.F. har uppgett att granskningsöverenskommelser enligt hans mening inte behöver vara skriftliga. Han har dock bekräftat att förbundet efter förhandlingarna till avdelningarna skickade ut mallar till överenskommelser samt uppgett att syftet med detta var att skapa ordning och reda. Arbetsgivarparterna har också som skriftliga bevis åberopat visst informationsmaterial som båda sidor sändt ut efter tillkomsten av reglerna.

Arbetsdomstolen kan av den utredning som förebringats inte sluta sig till att frågan om granskningsöverenskommelser skall ges skriftlig form berörts vid de förhandlingar som föregick reglernas tillkomst. Av det informationsmaterial som åberopats kan inte heller utläsas att parterna ansett att det var ett krav på skriftlig form. Arbetsdomstolen anser det inte visat att det förelåg någon gemensam partsavsikt i frågan.

Vid en samlad bedömning av vad som framkommit finner Arbetsdomstolen att arbetsgivarparterna inte visat att avtalets innebörd är att granskningsöverenskommelser skall ges skriftlig form.

Preskription av allmänna skadestånd?

I två av målen, A 29/03 och A 30/03, har arbetsgivarparterna gjort gällande att kraven på allmänt skadestånd är preskriberade. Till stöd för detta har anförts att kraven på allmänt skadestånd inte framställdes vid de lokala förhandlingarna utan först vid de centrala förhandlingarna. Förbundet har bestritt att preskription inträtt och anfört att de kollektivavtalsbrott som allmänt skadestånd yrkas för behandlades vid de lokala förhandlingarna och att detta är tillräckligt. Arbetsgivarpartens sida har inte bestritt att de lokala förhandlingarna rört de kollektivavtalsbrott för vilka allmänt skadestånd yrkas.

Arbetsdomstolen har i en tidigare dom, AD 1992 nr 133, tagit ställning till liknande invändningar. I det målet gjorde Byggförbundet gällande att framställda skadeståndsanspråk i första hand skulle avvisas därför att förhandlingsskyldigheten enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen inte var uppfylld och i andra hand ogillas med hänvisning till preskriptionsregler i avtal mellan parterna. I domen uttalade Arbetsdomstolen med hänvisning till en rad tidigare avgöranden följande.

Arbetsdomstolen har i tidigare avgöranden slagit fast att det inte bör ställas något särskilt strängt krav på parterna i fråga om att vid förhandling precisera de skilda tvistefrågor som ligger inom ramen för den händelse, åtgärd, avtalsstillämpning eller dylikt som föranlett förhandlingen. Särskilt gäller detta när förhandlingen äger rum på det lokala planet. Domstolen har därvid uttalat att det ofta finns mindre anledning att se till hur de förhandlande parterna har preciserat sig i tal eller skrift än till vad som enligt ett naturligt betraktelsesätt ligger inom ramen för förhandlingen med tanke på vad som utlöst denna.

Domstolen fann att ett kollektivavtalsbrott behandlats vid en lokal förhandling, att även en på det påstådda kollektivavtalsbrottet grundad skadeståndstalan fick anses ha varit förhandlingsämne mellan parterna samt att preskription därför inte inträtt.

Arbetsgivarparterna har inte anfört något till stöd för att Arbetsdomstolen bör göra en annan bedömning än den domstolen gjorde i den nämnda domen och det är därför ägnat att förvåna att invändningen görs. Arbetsdomstolen konstaterar att preskription inte inträtt på sätt arbetsgivarparterna påstått vad gäller allmänna skadestånd.

Mål A 29/03 BPC Bygg Handelsbolag

Av utredningen i målet framgår bl.a. följande. Bolaget blev år 1996 medlem i Sveriges Byggindustrier. I augusti 1998 fick bolaget från förbundets avdelning ett skriftligt förslag till granskningsöverenskommelse, som bolaget inte skrev på. Efter initiativ från arbetsgivarsidan hölls en lokal förhandling den 4 mars 1999. Vid detta tillfälle undertecknades en skriftlig granskningsöverenskommelse.

Förbundet har i detta mål yrkat att bolaget skall förpliktas utge allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott. Som grund för detta har åberopats dels att bolaget inte velat medverka till att träffa en granskningsöverenskommelse, dels att bolaget såväl före som efter mars 1999 underlåtit att leverera in granskningsunderlag för två oorganiserade arbetstagare.

Arbetsgivarparterna har bestritt yrkandet. Som grund för bestridandet har anförts att det inte träffats någon granskningsöverenskommelse förrän i mars 1999 och att det därför saknas grund för ett yrkande om allmänt skadestånd för eventuell avtalsöverträdelse dessförinnan.

Förbundet gör alltså gällande att bolaget brutit mot kollektivavtalet genom att inte medverka till att en granskningsöverenskommelse kom till stånd sedan bolaget i augusti 1998 fått ett förslag till sådan. Av förhöret med bolagets företrädare B.O. framgår att anledningen till att bolaget inte ville ingå överenskommelsen var att avdelningen ville ha granskningsarvode för alla anställda, dvs. även oorganiserade. Utredningen ger inte vid handen att avdelningen med anledning av att bolaget inte ville ingå överenskommelsen vidtog någon ytterligare åtgärd, som t.ex. att påkalla förhandling. Av utredningen framgår att det sedan var på arbetsgivarsidans initiativ som en granskningsöverenskommelse kom att ingås i mars 1999.

Visserligen är rätten att granska fastslagen i kollektivavtalet och en arbetsgivare torde därför inte med hänvisning till vilka argument som helst kunna vägra att ingå en granskningsöverenskommelse men det måste givetvis finnas utrymme för förhandling om innehållet i en sådan överenskommelse. Mot denna bakgrund framstår avdelningens passivitet efter augusti månad 1998 som svärförklarlig. Enligt Arbetsdomstolens mening är omständigheterna sådana att bolagets avböjande av förslaget till granskningsöverenskommelse inte kan anses vara ett brott mot kollektivavtalet.

Förbundet har också gjort gällande att bolaget brutit mot kollektivavtalet genom att såväl före som efter mars 1999 underlåta att leverera granskningsunderlag beträffande oorganiserade arbetstagare. Arbetsdomstolen konstaterar att det inte fanns någon granskningsöverenskommelse före den 4 mars 1999. Även enligt förbundets uppfattning måste en sådan överenskommelse finnas för att skyldighet att leverera granskningsunderlag skall föreligga. Enligt Arbetsdomstolens mening kan det mot denna bakgrund inte läggas bolaget till last som kollektivavtalsbrott att granskningsunderlag inte levererades i tiden före den 4 mars 1999.

Ostridigt synes vara att bolaget efter den 4 mars 1999 inte levererade granskningsunderlag beträffande oorganiserade arbetstagare. B.O. har dock uppgett att bolaget sedan Arbetsdomstolen meddelade sin dom i mars 2001 betalar granskningsarvode även för oorganiserade arbetstagare men att något avdrag för arvodet inte görs på deras löner.

Sammanfattningsvis leder vad som framkommit till att bolaget brutit mot kollektivavtalet genom att under tiden mars 1999 – mars 2001 inte leverera granskningsunderlag beträffande oorganiserade arbetstagare. Arbetsdomstolen återkommer till frågan om skadestånd för detta.

Mål 30/03 R.P. Aktiebolag

Av utredningen framgår bl.a. följande. Bolaget, som bedriver verksamhet i Dalarna och Stockholm, blev medlem i Sveriges Byggindustrier den 1 februari 2000. En tid därefter kontaktades bolaget av ombudsmannen S.L. vid förbundets avdelning 30. Detta ledde till att bolaget började leverera granskningsunderlag till avdelningen. I redovisningslistor angavs arbetstagarnas namn, arbetad tid och lönesumma. En uppdelning gjordes mellan Dalarna och Stockholm. Bland de anställda fanns en oorganiserad arbets-

tagare, J.E., som arbetat i både Dalarna och Stockholm. För denne, en annan oorganiserad arbetstagare och två arbetstagare som tillhörde andra arbetstagarorganisationer redovisades arbetad tid och lönesumma men inte något granskningsarvode. Granskningsarvode redovisades däremot för medlemmar i förbundet. På den första redovisningslistan skrev R.P. ”Är detta OK? Om inte hör av dig så fixar vi till det”. Detta föranledde ingen omedelbar reaktion från avdelningen. Men vid det andra redovisningstillfället åtta veckor senare krävde avdelningen granskningsarvode för alla anställda.

Förbundet har yrkat allmänt skadestånd för att bolaget brutit mot kollektivavtalet genom att inte göra avdrag för granskningsarvode beträffande två arbetstagare som var oorganiserade och två som var medlemmar i andra arbetstagarorganisationer. Förbundet har också yrkat att bolaget skall förpliktas utge granskningsarvode beräknat på J.E:s lön med sammanlagt 6 290 kr.

Arbetsgivarparterna har bestritt yrkandena och i första hand gjort gällande att det inte funnits vare sig skriftlig eller muntlig granskningsöverenskommelse. Att det inte krävs att granskningsöverenskommelser ges skriftlig form har Arbetsdomstolen redan funnit. Frågan blir då om en överenskommelse ingåtts på annat sätt.

Ombudsmannen S.L. och bolagets företrädare R.P. har i denna del lämnat i huvudsak överensstämmande uppgifter. De har båda uppgett att S.L. kontaktade R.P. och att de kom överens om hur redovisningen skulle gå till. Bolaget skulle var åttonde vecka till avdelningen skicka listor som upptog arbetstagarnas namn, arbetad tid och lönesumma.

Enligt Arbetsdomstolens mening innehöll överenskommelsen alla för granskningen erforderliga uppgifter och domstolen kan inte finna annat än att en granskningsöverenskommelse i kollektivavtalets mening har ingåtts.

Det är ostridigt att bolaget inte har gjort avdrag för granskningsarvode beträffande arbetstagare som var oorganiserade eller medlemmar i andra arbetstagarorganisationer. R.P. har uppgett att S.L. sagt att granskningsarvode bara skulle betalas för medlemmar i förbundet. R.P. har dock även uppgett att avdelningen fr.o.m. den andra redovisningsperioden krävde granskningsarvode för alla anställda. Den andra redovisningsperioden avsåg tiden fr.o.m. den 1 juni t.o.m. den 31 juli 2000.

Arbetsdomstolens slutsats i denna del blir att bolaget brutit mot kollektivavtalet med början i vart fall då avdelningen i samband med den andra redovisningen klargjorde att granskningsarvode skulle betalas för alla anställda och såvitt handlingarna i målet utvisar t.o.m. den 30 november 2001. Arbetsdomstolen återkommer till förbundets skadeståndsyrkande.

Förbundet har som nämnts också krav på granskningsarvode beräknat på J.E:s lönesumma. Mot detta har arbetsgivarparterna gjort invändningar.

Arbetsgivarparternas inställning är att förbundet endast kan yrka ersättning för sådana granskningsarvoden som var förfallna till betalning vid den lokala tvisteförhandlingen. Krav som avser tiden därefter är enligt arbetsgivarparterna preskriberade ”enligt regeln om successiv preskription”. Arbetsgivarparterna har inte närmare utvecklat detta. Enligt förbundets mening finns det inget hinder mot att kräva även granskningsarvoden som förfallit till betalning efter den lokala förhandlingen.

Arbetsgivarparternas inställning synes vara att arbetstagsidan sedan den i en lokal förhandling påtalat ett pågående kollektivavtalsbrott och yrkat att utfå förfallna granskningsarvoden för att vara bevarad vid rätten att föra talan om ytterligare arvoden behöver påkalla förhandling varje gång ytterligare belopp förfaller till betalning, dvs. i detta fall var åttonde vecka. Arbetsdomstolen kan inte dela detta synsätt. Av visst intresse i detta sammanhang är att rättegångsbalkens regler inte hindrar att en kärande under rättegången kommer med tilläggsyrkanden om de vilar på i huvudsak samma grund som det ursprungliga yrkandet i målet. Arbetsdomstolen finner mot bakgrund härav att det inte föreligger något hinder mot att förbundet framställer yrkande om även sådana arvoden som förfallit till betalning först efter den lokala tvisteförhandlingen.

Arbetsgivarparterna har också gjort invändningar mot den del av yrkade granskningsarvoden som avser arbete utfört i Stockholm och anfört följande. Det saknas rättslig grund för kravet på granskningsarvode till Byggettan. Bolaget har inte förhandlat med Byggettan och kravet är preskriberat. Bolaget har inte heller ingått någon granskningsöverenskommelse med Byggettan.

Förbundet har gjort gällande följande. Parterna har förhandlat om Byggettans krav på granskningsarvode och arbetsgivarsidan gick in i sakliga förhandlingar utan att göra invändning om preskription med hänsyn till att Byggettan inte hade förhandlat. Rätten att åberopa preskription är därmed förlorad. Avdelning 30 har haft Byggettans uppdrag i detta sammanhang.

Förbundets påstående att parterna förhandlat i sak om kravet på granskningsarvode till Byggettan utan att arbetsgivarsidan gjort någon invändning om preskription har lämnats oemotsagt av arbetsgivarparterna. Arbetsdomstolen kan därför inte finna annat än att arbetsgivarparterna har förlorat rätten att åberopa preskription i denna del.

I övrigt finns det i denna del anledning att återkomma till den granskningsöverenskommelse som Arbetsdomstolen funnit ha ingåtts mellan S.L. och R.P.. De har uppgett att de var överens om att bolaget skulle redovisa löner m.m. även för arbeten som utfördes i Stockholm, dvs. inom Byggettans område samt att dessa löner skulle redovisas separat. S.L. har uppgett att han haft Byggettans uppdrag att förhandla.

Enligt Arbetsdomstolens mening har det inte framkommit något som talar emot att avdelning 30 haft Byggettans uppdrag när det gäller granskningsför-

farandet. Vad arbetsgivarparterna anfört kan inte leda till att förbundet skall vara förhindrat att föra talan om granskningsarvode till Byggettan.

I övrigt har arbetsgivarparterna inte gjort några invändningar mot de yrkade granskningsarvodena. Förbundets yrkande i denna del skall alltså bifallas.

Mål 31/03 O.B.

Av utredningen framgår bl.a. följande. O.B. hade vid den i målet aktuella tiden två anställda. De var inte medlemmar i förbundet. Den ene, R.B., var medlem i Svenska Industritjänstemannaförbundet, SIF, och den andre, E.N., var oorganiserad. I början av år 2000 kontaktade ombudsmannen P.S. vid förbundets avdelning 4 O.B. angående lönegranskning. De kom överens om att träffas på O.B:s kontor den 11 april 2000. En lönegranskning utfördes då och därefter skickade avdelningen en granskningsräkning till O.B. som betalade den. Senare tog P.S. ny kontakt med O.B. och de bestämde att träffas i O.B:s bostad den 28 september 2000. Så skedde och en lista upprättades där bl.a. arbetstagarnas namn, arbetad tid och lönesumma angavs. Listan undertecknades av O.B. och P.S.. Avdelningen skickade en granskningsräkning till O.B., som med hänvisning till att de anställda inte var medlemmar i förbundet avböjde att betala den.

Förbundet har gjort gällande att granskning har utförts i enlighet med kollektivavtalet och parternas överenskommelse. Det föreligger därför en rätt till granskningsarvode med 2 022 kr. Genom att inte betala detta har O.B. brutit mot kollektivavtalet och ådragit sig skyldighet att betala allmänt skadestånd.

Arbetsgivarparterna har vitsordat att P.S. besökt O.B. vid två tillfällen och att det då tillgått som förbundet gjort gällande men bestritt yrkandena och därvid anfört att det inte träffats någon form av överenskommelse om granskning mellan O.B. och avdelningen.

Av utredningen framgår alltså att P.S. och O.B. kommit överens om att mötas och att O.B. då lämnat det underlag som behövts för granskningen. Arbetsdomstolen kan inte komma till någon annan slutsats än att en överenskommelse har ingåtts samt att denna till sitt innehåll varit sådan att granskning har kunnat genomföras på sätt som avses i kollektivavtalet. Det är ostridigt att O.B. inte har betalat det granskningsarvode han krävts på för granskningen i september.

Såvitt gäller den del av det yrkade granskningsarvodet som belöper på E.N:s lön har arbetsgivarparterna inte gjort några ytterligare invändningar.

Arbetsgivarparterna har däremot bestritt att O.B. varit skyldig att göra avdrag på lön till R.B., som var medlem i SIF, eftersom det skulle innebära ett brott mot den positiva föreningsrätten. Arbetsgivarsidan har uppgett att R.B. motsatt sig att avdrag för granskningsarvode gjordes. Förbundet har däremot gjort gällande att R.B. inte begärt att avdrag inte skall göras på hans lön, vilket krävs för att arbetsgivaren skall vara befriad från skyldigheten att göra sådant avdrag.

I detta sammanhang finns det anledning att redogöra för den tillämpningsöverenskommelse som de centrala parterna ingick 1978. Den innehåller såvitt nu är av intresse följande.

1) Parterna är ense om att arbetare, som är medlem i annan arbetstagarorganisation än Byggnadsarbetareförbundet, kan hos arbetsgivaren begära att avdrag av granskningsarvode icke skall ske.

- - - - -

2) Arbetare, som är medlem i annan arbetstagarorganisation än Byggnadsarbetareförbundet, skall för arbetsgivaren styrka detta genom t ex uppvisande av medlemsbok, såvida han begär att avdrag för granskningsarvode icke skall ske.

Av överenskommelsen framgår att den arbetstagarare som begär att avdrag för granskningsarvode inte skall göras inför arbetsgivaren skall styrka medlemskapet i annan organisation. Det har alltså lagts på arbetsgivaren att kontrollera detta. Överenskommelsen innehåller inget om att arbetsgivaren eller den arbetstagarare som vill undgå avdrag inför förbundet eller dess företrädare skall visa att förutsättningar för att undgå avdrag föreligger. Att R.B. var medlem i SIF synes vara ostridigt och O.B. har uppgett att de anställda, dvs. även R.B., motsatte sig avdrag för granskningsarvode. Med hänsyn till vad som sålunda framkommit finner Arbetsdomstolen att det inte förelegat någon skyldighet för O.B. att göra avdrag för granskningsarvode på R.B:s lön och därmed inte heller att betala sådant till avdelningen.

Av handlingarna i målet framgår att av det yrkade beloppet för granskningsarvode, 2 022, avser 954 kr R.B.. O.B. är inte skyldig att betala mer än det belopp, 1 068 kr, som avser den oorganiserade arbetstagararen.

Sammanfattning, skadestånd m.m.

Arbetsdomstolen har alltså kommit fram till följande slutsatser.

BPC Bygg HB har brutit mot kollektivavtalet genom att under tiden mars 1999 – mars 2001 inte leverera granskningsunderlag beträffande oorganiserade arbetstagarare och därigenom ådragit sig skyldighet att utge allmänt skadestånd.

R.P. AB har brutit mot kollektivavtalet under senare hälften av år 2000 och t.o.m. den 30 november 2001 genom att underlåta att göra avdrag för granskningsarvode avseende arbetstagarare som var oorganiserade eller medlemmar i andra arbetstagarorganisationer och därigenom ådragit sig skyldighet att utge allmänt skadestånd. Bolaget är också skyldigt att utge granskningsarvode med yrkat belopp 6 290 kr.

O.B. är skyldig att utge det granskningsarvode, 1 068 kr, som avser den oorganiserade arbetstagararen och har genom att inte betala detta brutit mot kollektivavtalet och ådragit sig skyldighet att utge allmänt skadestånd.

De allmänna skadestånden bör bestämmas till yrkade belopp.

Ränteyrkandena har vitsordats.

Vid denna utgång bör arbetsgivarparterna förpliktas ersätta förbundet för rättegångskostnader. Arbetsgivarparterna har endast gjort invändning mot kostnaden för P.S:s inställelse. Arbetsdomstolen finner dock att denna kostnad får anses skälig.

DOMSLUT

1. Arbetsdomstolen förpliktar BPC Bygg Handelsbolag att till Svenska Byggnadsarbetareförbundet utge allmänt skadestånd med trettiotusen (30 000) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 17 februari 2003 till dess betalning sker.
2. Arbetsdomstolen förpliktar R.P. Aktiebolag att till Svenska Byggnadsarbetareförbundet utge allmänt skadestånd med trettiotusen (30 000) kr samt granskningsarvode med sextusentvåhundranittio (6 290) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen på beloppen från den 17 februari 2003 till dess betalning sker.
3. Arbetsdomstolen förpliktar O.B. med inregistrerad firma Bygg & Inredning O.B. att till Svenska Byggnadsarbetareförbundet utge allmänt skadestånd med trettiotusen (30 000) kr samt granskningsarvode med ettusensexioåtta (1 068) kr jämte ränta på beloppen från den 14 februari 2003 till dess betalning sker.
4. Sveriges Byggindustrier och BPC Bygg Handelsbolag förpliktas att med hälften vardera ersätta Svenska Byggnadsarbetareförbundet för rättegångskostnader med femtiotusenfyrahundraen (50 401) kr, varav 50 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.
5. Sveriges Byggindustrier och R.P. Aktiebolag förpliktas att med hälften vardera ersätta Svenska Byggnadsarbetareförbundet för rättegångskostnader med femtiofemtusenåttahundranittiotvå (55 892) kr, varav 50 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

6. Sveriges Byggindustrier och O.B. med inregistrerad firma Bygg & Inredning O.B. förpliktas att med hälften vardera ersätta Svenska Byggnadsarbetareförbundet för rättegångskostnader med femtioniotusenniohundratrettiosju (59 937) kr, varav 50 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Hans Tocklin, Peter Syrén, Palle Landin, Peter Ander, Charlott Richardson, Staffan Holmertz och Thomas Fredén. Enhälligt.

Sekreterare: Inge-Marie Nilsson